

บทที่ 3

พรรคสามัคคีธรรม

ทหารกับการจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรม

มูลเหตุที่ทหารมีบทบาทในการจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรมเป็นผลมาจาก เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2534 สภา รสช. ได้แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 292 คน ปรากฏว่า ทหารเข้ามาดำรงตำแหน่งมากกว่าร้อยละ 50 จากสามเหล่าทัพกว่า 150 คน มีทั้งทหารที่เกษียณราชการและทหารประจำการ ซึ่งส่วนมากเคยดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก นอกจากนี้ มีตัวแทนจากสาขาอาชีพต่าง ๆ และมีอดีต ส.ส. ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาเพียง 10 คนเท่านั้น คือ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร นายนิติชัย นาครทรพรพ นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ ร.ต.บุญยงค์ วัฒนพงษ์ ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธ์ นายปภิต พัฒนกุล นายพินิจ จันทรสุรินทร์ นายสุชุม เลาว์ณศิริ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ นายอุดมศักดิ์ อุชชิน ภารกิจของสภา รสช. ขั้นตอนต่อไปคือ การแต่งตั้ง "คณะกรรมการวิสามัญร่างรัฐธรรมนูญ" เพื่อร่าง รธน. ฉบับถาวร แล้วนำร่างดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติฯ ต่อไป นอกจากนี้ยังรวมถึงการออกกฎหมายที่รัฐบาล และสภา รสช. เห็นว่าสำคัญเร่งด่วนโดยเฉพาะ พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแก่คณะทหารที่เข้ายึดอำนาจ (สยามรัฐสภาร่างรัฐธรรมนูญ, ปีที่ 37, ฉบับที่ 41 น.10)

ร่างรัฐธรรมนูญที่จะใช้บังคับนั้น สาระสำคัญที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ จนเกิดเป็นสถานการณ์แห่งความแตกแยกทางความคิดเห็นนั้นก็คือการ "แยกอำนาจ" นิติบัญญัติออกจากการบริหาร หมายความว่า ส.ส. จะเป็นรัฐมนตรีไม่ได้ ถ้า ส.ส. จะมาเป็นรัฐมนตรีจะต้องลาออกจาก ส.ส. แล้วไม่ต้องเลือกตั้งซ่อม แต่เลื่อนคนที่ได้คะแนนรองลงไปขึ้นมาเป็น ส.ส. แทนและการเปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งใหม่ให้เป็นแบบ "วันแมนวันโหวต" โดยรูปแบบวิธีการปลีกย่อย เป็นแบบแบ่งเป็นเขตย่อยเลือกได้เขตละคน แต่เลือกได้เบอร์เดียว คือ ข้ออ้างที่ว่าประชาชนทั่วประเทศมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน คือ 1 คน 1 เสียง เท่ากันหมดทุกคน

นอกจากนี้เงื่อนไขหลักที่ทหารใช้เป็นข้ออ้างในการรัฐประหารล้มล้างรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2521 และสภาฯ ก็คือการสร้างระบบที่สนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผบ.ทบ.

รองประธานม รสช. เข้ามามีบทบาททางการเมือง โดยตั้งพรรคการเมือง เพื่อต้องการให้ พล.อ.สุจินดา เข้าสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังการเลือกตั้งต่อไป สิ่งที่น่าพิจารณาอย่างลึกซึ้งประการหนึ่ง ก็คือว่า เงื่อนไขรัฐธรรมนูญเปลี่ยนไป หากให้นายกรัฐมนตรีไม่อาจมาจากข้าราชการประจำ การเคลื่อนไหวตั้งพรรคการเมืองมารองรับ และสนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร ขึ้นมาเป็นผู้ว่าสูงสุดทางการเมืองมีความจำเป็น เพราะการตั้งพรรคการเมืองมารองรับและสนับสนุน เป็นแนวทางสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่จะมาเป็นผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องผ่านการเลือกตั้ง เพื่อความชอบธรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยที่ต้องมีฐานเสียงสนับสนุนจากพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ถ้าพรรคการเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นมาสนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร ร่วมกับพรรคอื่น ๆ และ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ก็สามารถขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ ซึ่งในขณะนั้นนายทหารใต้ ประสานนักการเมืองซึ่งเป็นอดีต ส.ส. จากหลายพรรค คือ น.ต.ฐิติ นาคทรพร ซึ่งลาออกจากราชการแล้ว แต่เป็นคน "ใกล้ชิด" ของ จปร.5 ทั้ง 3 เหล่าทัพ เป็นคนอยู่เบื้องหลัง พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล มาตลอด นอกจากนี้ พล.อ.อ.สมบุญ ระหงส์ ผู้อำนวยการท่าอากาศยาน นั่นเอง ซึ่งมีความแนบแน่นกับทหารกลุ่มบ้านราชครุมาก

ประเด็นที่สำคัญที่สุด การเคลื่อนไหวภายหลังการยึดอำนาจ และการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ รายชื่อส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ที่เป็นอดีต ส.ส. เกือบทั้งหมด เสนอโดย น.ต.ฐิติ นาคทรพร (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 37 ฉบับที่ 44 น.9)

ภาพของการสนับสนุนการจัดตั้งพรรคของทหารจะเห็นได้จากอดีต ส.ส. พรรคชาติไทย กลุ่มใหญ่เข้ามาบอกกล่าวให้คณะ รสช. ซึ่งนายโดย นายสุขุม เลาวัลย์ศิริ ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งมีอดีต ส.ส. ประมาณ 35 - 40 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่า การแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ไม่มี น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ ซึ่งใกล้ชิดกับ พล.อ.เปรม และนายทหารในกองทัพแต่ระยะหลังไปเป็นสมาชิกพรรคความหวังใหม่ อีกทั้งยังมีข่าวการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ทำให้หลายฝ่ายวิเคราะห์ว่า พรรคความหวังใหม่ น่าจะไม่ราบรื่นเมื่ออดีต ส.ส. หลายคนถึงเลื่อมกับ พล.อ.ชาติชาย ใจยุทธ บางคนออกมาร่วมกับทหารจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ เพื่อเตรียมสนับสนุน พล.อ.สุจินดา ขึ้นเป็นนายกฯ ขณะที่พรรคการเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้นำพรรคฯ ถูกริตรอนอำนาจ

ไปแทบหมดสิ้น โศกนาถาภัยพิบัติ จนหมดสิ้นจึงไม่น่ามีอิทธิพลแต่ก็ไม่อาจละเลยได้ เพราะ อาจจะถูกพรรคการเมืองอื่น ๆ ถึงไปเป็นพันธมิตร ดังนั้นยุทธวิธีสำคัญอีกประการหนึ่งของ พรรคการเมืองใหม่คือการประสานกับแกนนำของพรรคการเมืองเหล่านั้นเอาไว้ เพื่อผนวก เป็นพันธมิตรไว้ต่อสู้กับ พรรคความหวังใหม่ต่อไป

การที่แกนนำของพรรคชาติไทย มี พล.อ.อ.สมบุญ ระหงษ์ เป็นตัวประสานยิ่ง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง พรรคการเมืองที่จะเกิดขึ้นใหม่กับ พรรคชาติไทย มีความสัมพันธ์เป็นไปอย่างแนบแน่นแบบพันธมิตร มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างพรรคชาติไทยกับ พรรคความหวังใหม่จึงไม่ข้เรื่องนำแปลกก่าอะไรที่ พล.อ.ชวลิต เรียกร้องให้มีการยุบเลิก พ.ร.บ. พรรคการเมือง แต่กลับไม่มีการขานรับจากทหารใน สภา รสช. แต่ประการใด

แต่ประเด็นที่ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบกและรองประธาน สภา รสช. ยืนยันอย่างหนักแน่นว่า จะไม่เล่นการเมืองทั้งปฐิเศการรับรู้รับทราบกรณีที่มี ชาวการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ภายใต้การนำของ "ฐิติ นาคบรรพพ" ผู้ใกล้ชิดของ พล.อ.อ.เกษม วิจารณ์ ผบ.ทอ. เพื่อใช้พรรคการเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นมานี้เป็นฐานรองรับ และสนับสนุนการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ก็ปรากฏ ความเคลื่อนไหวว่า ได้มีความพยายามที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ขึ้นมาอีกภาคใต้การ ประสานงานของ "พล.ต.เชษฐ ภิโรธรรม" ซึ่งกำลังจะเกษียณราชการในเดือน ตุลาคม 2535 พล.อ.สุจินดา คราประยูร ได้ตอบคำถามว่า "เชษฐนะหรือตั้งพรรคเอาอะไรมาพูด เขามาลาผมเพื่อไปลงสมัคร ส.ส. ซึ่งผมก็อนุญาต แต่ไม่ทราบเรื่องตั้งพรรค แต่ถ้าใครจะ ทำก็เป็นสิทธิที่จะทำได้ แต่ไม่เกี่ยวกับกองทัพและขอยืนยันว่าผมไม่เล่นการเมือง" จึงดูว่า จะเป็นคำตอบที่แฝง "นัยยะ" ไม่มีการรับหรือปฐิเศการโดยสิ้นเชิงจาก พล.อ.สุจินดา (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 37 ฉบับที่ 48 น.8) ส่วนเป็นคำตอบประการหนึ่งคือ ทั้ง สองพรรคการเมืองใหม่ ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็น "พรรคทหาร" ล้วนมีเป้าประสงค์ สนับสนุนให้ พล.อ.สุจินดา ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี คนต่อไป ภายหลังจากเลือกตั้งใหญ่ที่จะ มาถึง

ความเคลื่อนไหวในเรื่องการจัดตั้งพรรคของ พล.ต.เชษฐ ภิโรธรรม นั้น ภาย หลังการเข้าพล พล.อ.สุจินดา พล.ต.เชษฐ และอดีตส.ส.นายเชาวน์วัศ สุตลาภา อดีต ส.ส.ลพบุรี พรรคราษฎร นายสัญญา สิริบุตร อดีต ส.ส.กทม. และรองเลขาธิการพรรค

ประชากรไทย และแกนนำพรรคการเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นอดีต ส.ส.อีกหลายคนได้ร่วมพบปะหารือกัน ที่โรงแรมปรินเซส โดยสาระสำคัญในการหารือเป็นประเด็นเกี่ยวกับการแสวงหาแนวทางในการ "ตั้งพรรค" ใหม่ขึ้นมา

"ความจริงแล้ว ทั้งสองพรรคล้วนเป็นพรรคที่มีจุดหมายเดียวกัน คือ หนุนทานขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการเมือง แต่หลายฝ่ายอาจเข้าใจว่า พรรคทหารบกตั้งขึ้นมาแข่งกับพรรคทหารอากาศ ความจริงไม่ใช่ มีจุดมุ่งหวังที่จะให้บิกัส กับบิกเต้ เข้าใจผิดกัน ความจริงทั้งสองพรรคใหม่นี้ ล้วนเป็นพันธมิตรเดียวกัน"

(จากการสัมภาษณ์ น.ต.ฐิติ นาคธรรมพ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2537)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ทหารมีบทบาทในการจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรมในทางอ้อม โดยมีข้อมูลสนับสนุนดังนี้

1. เนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความสับสนและสับสนในกลุ่มอดีต ส.ส. จากพรรคต่าง ๆ การเข้าพรรคที่ น.ต.ฐิติ นาคธรรมพเป็นผู้ประสาน เพราะเชื่อมั่นว่า เป็นพรรคที่มีทหารเป็นแกนหลัก ที่ตั้งพรรคสนับสนุน พล.อ.สุจินดา ทหารกำหนดให้ น.ต.ฐิติ แจ้งว่าพรรคสนับสนุน พล.อ.สุจินดา เป็นนายกฯ
2. เมื่อผู้เป็นแกนหลักของพรรคเป็นอดีตทหารอากาศ ทหารก็มีพรรคทหารที่มี "ทหารบก" เป็นแกนหลัก เพื่อสร้างพรรคใหม่มาเป็น "พันธมิตร" แต่สร้างความมั่นใจให้กับผู้ศึกษาวิจัยว่า ไม่ว่าจะมาพรรคทหารบกหรือพรรคทหารอากาศ ทั้งสองพรรคก็ล้วนสนับสนุน พล.อ.สุจินดา ขึ้นเป็นนายกฯ คู่เดียวกัน ดังนั้นโอกาสที่ทหารมีอิทธิพลต่อการจัดตั้งพรรคของทหารขึ้นมา จึงน่าจะเป็นการเพิ่มความมั่นใจสูงยิ่งขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองบีบบังคับให้ทหารจำเป็นต้องมีบทบาทต่อการนำพรรคการเมืองในทางอ้อม
3. เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับอดีต ส.ส. จากทุกพรรคว่า เมื่ออยู่พรรคทหารไม่ว่าพรรคทหารอากาศหรือพรรคทหารบก ก็ต้องมีโอกาสสูงในการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล

แล้วพรรคทหารที่หนุน พล.อ.สุจินดา เป็นนายกฯ มีความมุ่งหมายหยุดกระแสของ "พรรคความหวังใหม่" ได้ในระยะเวลาหนึ่ง เพราะ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นำหลักการโต้แย้ง สถานการณ์คณะ รสช. ยึดอำนาจเพื่อตั้งตนเป็นใหญ่ผิดหลักการ อีกทั้งย้ำว่าถ้า พล.อ.สุจินดา จะเป็นนายกฯ จำเป็นต้องมาอย่างชอบธรรมตามครรลองแห่งระบอบประชาธิปไตยเป็นแรง ผลักดันให้ พล.อ.สุจินดา จำเป็นต้องเล่นการเมือง โดยใช้กลไกของพรรคทหารเป็น กระแสด้าน พรรคความหวังใหม่

การจัดตั้งพรรคทหารมีแรงผลักดันสำคัญอีกแรงหนึ่ง คือ "พรรคประชากรไทย" เพราะไม่ว่าพรรคทหารอากาศ หรือพรรคทหารบกจะมาเป็นแกนนำในการมีอำนาจรัฐหลัง การเลือกตั้งพรรคประชากรไทย ก็จะเป็นพันธมิตรสำคัญ เพราะความสัมพันธ์ระหว่าง พล.อ.อ. เกษตร กับ สมังคร สุนทรเวช มี พล.อ.ท.สมมติ สุนทรเวช เป็นผู้ประสาน และ พล.อ.สุจินดา กับ นายสมังคร เป็นสัมพันธ์ที่ดี จะเห็นว่านายสมังครเคยให้เคยให้สัมภาษณ์ สนับสนุน พล.อ.สุจินดา ขึ้นเป็น ผบ.ทบ. และเป็นนายกฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ พรรคประชากรไทยกำลังตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบทางการเมือง ปรากฏว่ามีการเจรจา ให้พรรคประชากรไทยมารวมกับพรรคที่ตั้งขึ้นด้วย แต่ติดเงื่อนไขว่า นายสมังครต้องให้ใช้ ชื่อพรรคใหม่นี้ว่า "ประชากรไทย" ดั้งเดิม โดย นายสมังคร จะยอมเป็นที่ปรึกษาพรรค แต่ เงื่อนไขไม่ลงตัว ความเคลื่อนไหวระลอกใหม่จึงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องอย่างไรก็ตาม พรรคประชากรไทยกับพรรคทหารที่ตั้งขึ้นมาก็สนับสนุน พล.อ.สุจินดา โดยเป็นพันธมิตรกัน อย่างแนบแน่น เมื่อพิจารณาเงื่อนไขรัฐธรรมนูญใหม่ประกอบประเด็นที่ว่า "นายกรัฐมนตรี ไม่จำเป็นต้องมาจากหัวหน้าพรรคการเมือง" และ "วุฒิสมาชิกสามารถลงคะแนนเสียงได้ ด้วย" ดังนั้น จำนวนวุฒิสมาชิก 1 ใน 3 ของ ส.ส. ทั้งสภา (360) จึงเท่ากับ 120 คน แน่นนอนว่าสัดส่วนเกือบทั้งหมดของวุฒิสมาชิกจะต้องสนับสนุน สภา รสช. ประกอบกับเสียง ส.ส. นอกจากสองพรรคทหารดังกล่าวแล้ว ยังมีพรรคพันธมิตรอื่น ๆ อีก โอกาสที่ พล.อ. สุจินดา จะเป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยความเหมาะสมกับสถานการณ์และเพื่อบ้านเมืองจึงมีมาก

การชุมนุมเหล่าทหารครั้งใหญ่อย่างเป็นทางการเป็นพิเศษ มีขึ้นอีกครั้งระหว่างวันที่ 24-25 พ.ค. 2534 ณ ฐานทัพเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ภายใต้รหัส "0143 สามัคคีเพื่อชาติ และ ราชบัลลังก์" คือ "01" หมายถึง บรรดานายทหารที่จบการศึกษา และเริ่มเข้ารับราชการ พร้อมกันเมื่อปี 2501 "4" หมายถึง "สี่เหล่า" อันได้แก่นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

นักเรียนนายเรือ นักเรียนนายเรืออากาศและนักเรียนนายร้อยตำรวจ และ "3" หมายถึง "สามเหล่าทัพ" อันได้แก่ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ซึ่งการสังสรรค์ครั้งนี้ เป็นการ "เปิดตัว" พล.อ.เกษตร โรจนนิล ประธาน นนอ.1 ดำรงตำแหน่ง ผบ.ทอ. พล.ร.อ.วิเศษฐ การุณยวนิช ประธาน นนร.01 ดำรงตำแหน่ง ผบ.ทร. พล.อ.สุจินดา คราประยูร ประธาน จปร.5 ดำรงตำแหน่ง ผบ.ทบ. จะควบ ผบ.สส. อีกตำแหน่งหนึ่ง (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 37 ฉบับที่ 92 น.6)

แต่ความเคลื่อนไหวครั้งสำคัญอย่าง "พิเศษ" ครั้งหนึ่งของทหารภายใต้ รหัส 0143 ก่อให้เกิดกระแสความปรับเปลี่ยนอย่างสำคัญและที่น่าสนใจ เพราะความพยายามที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ เป็น "พรรคทหาร" โดยใช้ชื่อเพื่อการประสานงานกันว่า "พรรคสามัคคีธรรม" จึงเห็นได้ว่า กระแสความเคลื่อนไหวของทหารภายใต้ รหัส 0143 เมื่อ 24-25 พ.ค. ดำเนินไปในช่วงเวลาเดียวกับการเอาจริงเอาจังของ "พรรคทหาร" ในนาม "พรรคสามัคคีธรรม" อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ความเคลื่อนไหวของทหารดังกล่าวเป็นการจัดบทบาทของทหารให้ชอบธรรมต่อการเมือง เพราะหากทุกอย่างเป็นไปตามสถานการณ์ และเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว พล.อ.สุจินดา มีแนวโน้มสูงยิ่งว่าจะ "ลาออก" มาสู่ระบบการเมืองด้วยความพร้อมที่สุดขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยการจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรมของทหาร

จากนั้นได้มีการประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจดทะเบียนพรรคการเมืองไทย โดยนายทะเบียนพรรคการเมืองได้รับจดทะเบียนพรรคการเมืองให้พรรคสามัคคีธรรมเป็นพรรคการเมือง ตามความในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ตามประกาศ ณ วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2535 กำหนดให้พรรคสามัคคีธรรม ทะเบียนเลขที่ 30/2535 หัวหน้าพรรค คือ นายณรงค์ วงศ์วรรณ รองหัวหน้าพรรค คือ นายสอาด ปิยวรรณ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ นายพินิจ จันทรสุรินทร์ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ นายประจุม รัตนเพียร นายสุบิน ปิ่นขยัน นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ นายประสพ บุษราคัม นายชัชวาลย์ ชมภูแดง นายวีรวัส สิทธิธรรม และนายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์ เลขาธิการพรรคคือ นาวาอากาศตรี ฐิติ นาคทรพรพ รองเลขาธิการพรรค คือ นายนิคม แสนเจริญ นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ นายสันติ ชัยวิรัตน์ นายใหม่ ศิรินวกุล นายรักเกียรติ สุขชนะ และนายชาญชัย ชัยรุ่งเรือง และ

กรรมการบริหารพรรค คือ นายวิมล กิเวกานนท์ นายเรืองวิทย์ ลิกค์ นายมงคล จงสุทธนามณี นายชวลิต ไรศถานุเคราะห์ นายสมบัติ ศรีสุรินทร์ นายสุชาติ ตันเจริญ นายอภิชาติ หาลำเจียก นายเสกสรรค์ แสนภูมิ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายสวัสดิ์ คำประกอบ นายสยาม รามสูต นายสมศักดิ์ คุณเงิน นายเจริญ เขาว์ประยูร นายทรงยศ รามสูต นายไพโรจน์ ไร่สุสุนทร นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ นายสังวาลย์ วงศ์วรรณ นายสนธยา คุณปลื้ม นายวัลลภ สุปรีย์ศิลป์ นายปรีชา เลหาพงศ์ชนะ และ นายประทวน เขียวฤทธิ์

พรรคสามัคคีธรรมได้มีการจัดตั้งขึ้นในขณะที่พรรคการเมืองอยู่ภายใต้การควบคุมของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (สภา รสช.) จะเห็นได้ว่าสมาชิกพรรคสามัคคีธรรมส่วนมากเป็นนักการเมือง ที่มีประสบการณ์และเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 5 สมัย (มติชน, 2525. น.12) ภายใต้การนำของ นายณรงค์ วงศ์วรรณ และนักการเมืองทางภาคเหนือประเด็นที่น่าสนใจก็คือ นักการเมืองพรรคสามัคคีธรรมยังมีการรวมกลุ่มเป็นจังหวัด เพื่อการเลือกตั้งครั้งนี้ (มติชน, 2535. น.12)

1. จังหวัดลำปาง โดย นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายพินิจ จันท์สุรินทร์ นายไพโรจน์ ไร่สุสุนทร และนายสอาด ปิยวรรณ
2. จังหวัดเชียงราย โดย นายมงคล จงสุทธนามณี นายสมบูรณ์ วันไชยชนวงศ์ นายวิสาร เดชะธีราวัฒน์ นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ และนาย ถาวร ตรีรัตนณรงค์
3. จังหวัดจันทบุรี โดย นายวโรทัย ภิญญาสาสน์ นายวัชรชัย อนามพงษ์ และนายประวัฒน์ อุตตะโมต
4. จังหวัดอุดรธานี โดย นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์ และนายวิเชียร ขาวขำ

นายณรงค์ วงศ์วรรณ ได้ลาออกจากพรรคเอกภาพเข้ามารับตำแหน่งหัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม เนื่องจากมันใจทิศทางการเมืองภายใน เพื่อลดความกดดัน และสร้างความปลอดภัยต่อเนื่องจากการทำงานจากรัฐบาลชั่วคราว ดังนั้น ความพยายามในการสร้างพรรคการเมืองและสรรหานักการเมืองให้ได้จำนวนมากเพียงพอเป็นฐานที่แข็งแกร่งมั่นคงในการประสาน ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเพียงพอสำหรับการเป็นพรรคร่วมรัฐบาล น.ต.ฐิติ นาคพรพรพ ผู้ประสานงานพรรคสามัคคีธรรม

กำหนดหลักการในการจัดตั้งพรรค ดังนี้ (มติชน, 2535. น.3)

1. เพื่อหนุ่่นายทหารผู้มีบทบาทสำคัญในสภา รสช. โดยเฉพาะอย่างยิ่งพล.อ. สุจินดา คราประยูร และ พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล
2. เพื่อระดมนักการเมืองที่ไม่ต้องการสังกัดพรรคการเมืองเดิม ขณะเดียวกันก็ไม่พร้อมจะเข้าพรรคความหวังใหม่ของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ

"พวกเราาร่วมกันจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรม จะเป็นคนมีฐานะดีหรือคนที่ เป็นนักการเมือง ผู้ที่มีความซ้าของทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม คนที่เข้ามาแล้วหรือเข้ามาใหม่ คน 3 คน ต้องมีเงินรวมกันมากกว่า 20,000 ล้านบาท ในช่วงนั้นมีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งจะประกาศร่วมกับพรรคสามัคคีธรรมประมาณ 60 คน ตามหลักการที่ผมกำหนดไว้ทั้ง 2 ประการ"

(จากการสัมภาษณ์ นาวาอากาศตรีวิฑิตี นาคทรพรพ เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2536)

พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล ปฏิเสธว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเคลื่อนไหวจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรม ของ น.ต.วิฑิตี นาคทรพรพ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การเคลื่อนไหวของผู้ประสานงานพรรคสามัคคีธรรม มักอ้างชื่อบุคคลทั้งสองมาโดยตลอด

ดังนั้น บทบาททหารยังคงมีอิทธิพลสูงต่อไป หากมีการเลือกตั้งใหม่ พรรคสามัคคีธรรม ยังได้รับการสนับสนุนจากทหาร แต่บทบาทในทางรูปธรรมจะยังไม่ปรากฏชัดเจนนัก แต่มีบทบาทของนายทหารระดับสูงในสภา รสช. ที่ร่วมบริหารรัฐบาลและร่วมกำหนดกติกาการเมืองใหม่ ดังนั้น ภาพของทหารในทางการเมืองได้ดำรงบทบาทในรูปของ "พรรคสามัคคีธรรม" ในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีความเป็นเอกเทศไม่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองแต่อย่างใด ซึ่งรองรับทหารให้ดำเนินการทางการเมืองอย่างเปิดเผย แนวคิดทางการเมืองไปในอนาคตภาพความคิดทางการเมืองของกองทัพ จึงชัดเจนมากขึ้นกว่าเมื่อมีการยึดอำนาจ

พล.อ.อ. เกษตร วิจารณ์ ในขณะนั้นมีข่าวว่าจะออกมาเป็นหัวหน้าพรรค หรือ พล.อ. อิศระพงศ์ หนูนั๊กดี ซึ่งเข้าสู่การเมืองในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่ร่างรัฐธรรมนูญปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมือง ดังนั้น หากสภา รสช. ก้าวลงจากอำนาจโดยเปิดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป แต่ไม่มีการวางรากฐานทางการเมือง ทหารก็เกรงกันว่านักการเมืองกลุ่มอำนาจเก่าอาจกลับเข้ามาอีก ทหารจะไม่มีอะไร ป้องกันตัวจากการแก้แค้น โดยเฉพาะ พรรคชาติไทย และอดีตรัฐมนตรีพรรคชาติไทย ซึ่ง ถูกอัยตทรัพย์ คือ เป็นศัตรูหรือคู่แข่งที่น่ากลัวกับทหาร จากเหตุผลล้นมงชี้ว่าพรรคสามัคคี ธรรม คือ ทางออกที่ทหารเลือก และจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อรักษาบทบาท และสภาพ อำนาจทางการเมืองไว้ในฐานะกลุ่มอำนาจใหม่อีกกลุ่มหนึ่งทางการเมือง

มีประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ การยืนยันความเป็นปีกแผ่นและเป็นเอก ภาพอย่างชัดเจนของ "จปร.5" ซึ่งเดิมมีท่าทีสนับสนุน พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้า พรรคความหวังใหม่ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปความแตกต่างยิ่งชัดเจนกลายเป็น 2 ขั้วหลัก นาวอติต ส.ส. และนักการเมืองเข้าไปรวมศูนย์ที่พรรคความหวังใหม่ ซึ่งควบคุมการเมือง ภาคใต้ ภาคกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนพรรคสามัคคีธรรม นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหัวหน้า และ "กลุ่มอำนาจเก่า" หรือ พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปไตยและประชากร ไทย ซึ่งมีบทบาท และความเชี่ยวชาญทางการเมืองมากกว่า

"เราไม่ขังพรรคการเมืองของทหาร แต่ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนทหารร่วมกับ นักการเมืองเก่า ๆ ทั้งนี้ สำหรับตัวผม ก็เป็นทหารที่ออกจากราชการ 20 ปีแล้ว"

(จากการสัมภาษณ์ นาวาอากาศตรี ฐิติ นาคทรพร เมื่อวันที่

5 ธันวาคม 2536)

ดังนั้น ความพยายามที่จะชักชวนอดีตสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองต่าง ๆ ทำให้เกิดความเป็นไปได้ในการจัดตั้งรัฐบาล จนถึงกับกล่าวว่า "พรรคสามัคคีธรรม" คือ พรรคที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นรัฐบาลโดยเฉพาะ นอกจากนี้แล้ว พรรคสามัคคีธรรมยังเป็นพรรค

การเมืองใหม่ที่มีความได้เปรียบในการดึงบรรดาอดีตนักการเมือง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาร่วม แต่ความได้เปรียบอันเนื่องมาจากบุคคลสำคัญ ได้ทำให้เกิดความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่งผลให้รูปแบบและวิถีทางไม่ได้เป็นไปตามที่กำหนดไว้

"พรรคสามัคคีธรรมก็ก่อเกิดมาในรูปแบบที่รู้ ๆ กันอยู่..... คือ มีสภาพเหมือนกับ "ตลาดหุ้น" ทางเมืองที่สามารถผันแปรขึ้นลงได้ตามสถานการณ์"

(จากการสัมภาษณ์ นายณรงค์ วงศ์วรรณ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2536)

พรรคสามัคคีธรรมกับการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 22 มีนาคม 2535 มีตารางแสดงข้อมูลสำคัญ ดังนี้ (กรมการปกครอง, 2536. น.137-145)

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนผู้สมัครจำแนกตามพรรค

ชื่อพรรค	จำนวนผู้สมัคร
1. ปวงชนชาวไทย	138
2. ประชาธิปัตย์	245
3. ราษฎร	151
4. ชาติไทย	221
5. ประชากรไทย	213
6. รวมพลังใหม่	131
7. กิจสังคม	171
8. เสรีนิยม	0

ชื่อพรรค	จำนวนผู้สมัคร
9. สหประชาชาติไทย	136
10. เอกภาพ	147
11. มวลชน	149
12. พลั้งกรรม	194
13. เกษตรเสรี	122
14. ชาวไทย	10
15. เสรีประชาชาติไทย	0
16. ความหวังใหม่	351
17. ประชาชาติ	91
18. ชาติประชาชน	8
19. ประชาธิปไตย	0
20. สามัคคีธรรม	235
21. ท้องถิ่นก้าวหน้า	138
รวม 21 พรรค	2,851

หมายเหตุ : ยอดผู้สมัครทั้งหมด 2,851 คน ต่อมาถูกเพิกถอนการรับสมัคร
109 คน เนื่องจากส่งผู้สมัครไม่ถึงกิ่งหนึ่ง

1. พรรคชาวไทย 10 คน
2. พรรคประชาธิปไตย 91 คน
3. พรรคชาติประชา 8 คน

และผู้สมัครถึงแก่กรรมก่อนวันเลือกตั้ง จำนวน 2 คน

1. พรรคเกษตรเสรี 1 คน
2. พรรคสามัคคีธรรม 1 คน

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนผู้สมัครจำแนกตามพรรคและเพศ

พรรค	ชาย	หญิง	รวม
1. ปวงชนชาวไทย	96	42	138
2. ประชาธิปัตย์	225	20	245
3. ราษฎร	117	34	151
4. ชาตไทย	212	9	221
5. ประชากรไทย	198	15	213
6. รวมพลังใหม่	128	3	131
7. กิจสังคม	165	6	171
8. เสรีนิยม	0	0	0
9. สหประชาธิปไตย	92	44	136
10. เอกภาพ	135	12	147
11. มวลชน	133	16	149
12. พลังธรรม	178	16	194
13. เกษตรเสรี	113	9	122
14. ชาวไทย	10	0	10
15. เสรีประชาธิปไตย	0	0	0
16. ความหวังใหม่	336	15	351
17. ประชาชาติ	77	14	91
18. ชาติประชาชน	6	2	8
19. ประชาธิปไตย	0	0	0
20. สามัคคีธรรม	224	11	235
21. ท้องถิ่นก้าวหน้า	111	27	138
รวม	2,556	295	2,851



ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งจำแนกตามพรรค

ชื่อพรรค	จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้ง
1. ปวงชนชาวไทย	1
2. ประชาธิปไตย	44
3. ราษฏร	4
4. ชาตไทย	74
5. ประชากรไทย	7
6. รวมพลังใหม่	0
7. กิจสังคม	31
8. สหประชาธิปไตย	0
9. เอกภาพ	6
10. มวลชน	6
11. พลังธรรม	41
12. เกษตรเสรี	0
13. ความหวังใหม่	72
14. สามัคคีธรรม	79
15. ท้องถิ่นก้าวหน้า	0
รวม	360

ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งจำแนกตามพรรคและเพศ

พรรค	หัวหน้าพรรค	จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้ง	ชาย	หญิง
1. สหประชาชาติ	นายณรงค์ วงศ์วรรณ	79	78	1
2. ชาติไทย	พลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์	74	72	2
3. ความหวังใหม่	พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ	72	71	1
4. ประชาธิปไตย	นายชวน หลีกภัย	44	42	2
5. พลังธรรม	พลตรี จำลอง ศรีเมือง	41	37	4
6. กิจสังคม	นายมนตรี พงษ์พานิช	31	31	-
7. ประชากรไทย	นายสมัคร สุนทรเวช	7	6	1
8. เอกภาพ	นายบุญชู โรจนเสถียร	6	5	1
9. ราชนคร	พลเอก มานะ รัตนโกเศศ	4	4	-
10. ปวงชนชาวไทย	พันเอก (พิเศษ) พล เรือประเสริฐวิทย์	1	1	-
11. มวลชน	ร้อยตำรวจเอก เฉลิมอยู่บำรุง	1	1	-
	รวม	360	348	12

ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคกลาง

พรรคการเมือง	จำนวน
ชาติไทย	42
สามัคคีธรรม	15
ความหวังใหม่	8
กิจสังคม	5
ประชากรไทย	4
พลังธรรม	6
เอกภาพ	2
ปวงชนชาวไทย	1
อื่น ๆ	-
รวม	83

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.6 แสดงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคเหนือ

พรรคการเมือง	จำนวน
สามัคคีธรรม	29
ความหวังใหม่	12
ชาติไทย	12
กิจสังคม	4
ประชาธิปไตย	5
พลังธรรม	2
เอกภาพ	2
ราษฎร	2
ประชากรไทย	1
อื่น ๆ	-
รวม	69

ตารางที่ 3.7 แสดงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคใต้

พรรคการเมือง	จำนวน
ประชาธิปัตย์	26
ความหวังใหม่	12
สามัคคีธรรม	2
ชาติไทย	2
เอกภาพ	1
มวลชน	1
กิจสังคม	-
สหประชาชาติไทย	-
พลังธรรม	1
อื่น ๆ	-
รวม	45

ตารางที่ 3.8 แสดงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พรรคการเมือง	จำนวน
ความหวังใหม่	40
สามัคคีธรรม	33
ชาติไทย	18
กิจสังคม	22
ประชาธิปไตย	12
เอกภาพ	1
พลังธรรม	-
ราษฎร	-
อื่น ๆ	-
รวม	126

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.9 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบการสมัครรับเลือกตั้งและผลการ
เลือกตั้งจำแนกตามพรรคการเมือง

ลำดับที่	พรรคการเมือง	สมัครรับเลือกตั้ง	ได้รับการเลือกตั้ง
1.	ประชาชนชาวไทย	138	1
2.	ประชาธิปไตย	245	44
3.	ราษฎร	151	4
4.	ชาติไทย	221	74
5.	ประชากรไทย	213	7
6.	ชาติประชาธิปไตย	-	-
7.	พลังสังคมประชาธิปไตย	-	-
8.	กิจสังคม	171	31
9.	กิจประชาคม	-	-
10.	แรงงานประชาธิปไตย	-	-
11.	เสรีนิยม	-	-
12.	สหประชาธิปไตย	136	-
13.	รวมไทย	-	-
14.	ก้าวหน้า	-	-
15.	ประชาชน	-	-
16.	มวลชน	149	1
17.	พลังธรรม	194	41
18.	ประชาชาติ	91	-
19.	เกษตรอุตสาหกรรม	-	-
20.	รวมพลังใหม่	131	-

ลำดับที่	พรรคการเมือง	สมัครรับเลือกตั้ง	ได้รับการเลือกตั้ง
21.	เอกภาพ	147	6
22.	เกษตรเสรี	122	-
23.	ชาวไทย	10	-
24.	เสรีประชาธิปไตย	-	-
25.	ความหวังใหม่	351	72
26.	ชาติประชาชน	8	-
27.	ประชาธิปไตย	-	-
28.	สามัคคีธรรม	235	79
29.	ท้องถิ่นก้าวหน้า	138	-
	รวม	2,851	360

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ฐานคะแนนเสียงของพรรคสามัคคีธรรม นั้น ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นหลักโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นหลักโดยเฉพะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ต่ำกว่า 20 คน เริ่มเกิดความขัดแย้งเมื่อมีการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรค ซึ่งเป็นเรื่องที่สมาชิกพรรคสามัคคีธรรมทุกคนต้องรับรู้ แต่มีสมาชิกพรรคสามัคคีธรรมเพียง 2-3 คน และบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นผู้สนับสนุนทางการเงินแก่พรรคสามัคคีธรรมเท่านั้นที่รับรู้จึงได้สร้างความไม่พอใจแก่สมาชิกพรรคเป็นจำนวนมาก เช่น นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ซึ่งพิจารณาให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคสามัคคีธรรมในภาคเหนือ จำนวน 29 คน ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีถึง 6 ตำแหน่ง โดยเป็นรัฐมนตรีว่าการ ถึง 3 คนด้วยกัน คือ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ นายพินิจ จันทรสุรินทร์ และนายสวัสดิ์ คาประกอบ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวอยู่ในการกำกับดูแลของ นายณรงค์ วงศ์วรรณ เกือบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดแพร่ น่าน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน พะเยา ซึ่งมีอยู่ประมาณ 20 คน นอกจากนี้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ นายพินิจ จันทรสุรินทร์ มีความสนิทสนมกับ พล.อ. วิโรจน์ แสงสนิท รองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งกลุ่มของ นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นกลุ่มที่แข็งแกร่งที่สุดในพรรคสามัคคีธรรม ทำให้สมาชิกพรรคสามัคคีธรรมกลุ่มอื่น ๆ เริ่มไม่พอใจโดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพรรคสามัคคีธรรมแม้จะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีถึง 7 คน แต่ตำแหน่งที่ได้รับไม่ได้สร้างความพอใจให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นเท่าไรนัก คงมีแต่เพียงกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบุรีรัมย์ ของ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เท่านั้นที่ได้รับตำแหน่งและมีความพอใจ เหตุผลที่ได้รับตำแหน่ง เพราะกลุ่มนี้ให้เงินเป็นการสนับสนุนพรรคสามัคคีธรรมไม่ต่ำกว่า 40 ล้านบาท (มติชน, 2535. น.22)

พรรคสามัคคีธรรมกับการเป็นพรรคร่วมรัฐบาล

ภายหลังจากมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ตั้งพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศลงวันที่ 7 เมษายน พุทธศักราช 2535 แล้วพลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรีได้เลือกสรรผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งรัฐมนตรี ตามความในมาตรา 159 ของ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คณะรัฐมนตรีดังกล่าวมี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและ รัฐมนตรีช่วยสังกัดพรรคสมาชิกศิธรรม ดังนี้

1. รองนายกรัฐมนตรี คือ นายณรงค์ วงศ์วรรณ ส.ส.จังหวัดแพร่
2. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 - 2.1 นายใหม่ ศิรินวกุล ส.ส.จังหวัดกาฬสินธุ์
 - 2.2 นายชัชวาลย์ ชมภูแดง ส.ส.จังหวัดร้อยเอ็ด
3. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง คือ นายชวลิต โอสถานุเคราะห์ ส.ส.

จังหวัดขอนแก่น

4. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ นายพินิจ จันทรสุรินทร์
5. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ นายสันติ ชัยวิรัตนะ
6. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คือ นายสมบัติ ศรีสุรินทร์
7. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม คือ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ส.ส.

จังหวัดนครราชสีมา

8. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ คือ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ส.ส.

จังหวัดบุรีรัมย์

9. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ คือ นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ ส.ส.

จังหวัดเชียงราย

10. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย คือ นายสุชาติ ตันเจริญ ส.ส.

จังหวัดฉะเชิงเทรา

11. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม คือ นายสวัสดิ์ ค้าประกอบ ส.ส.จังหวัด

นครสวรรค์

12. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คือ นายเงิน บุญสุภา ส.ส.จังหวัด

สระบุรี

13. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข คือ นายจรูญ งามพิเชษฐ์ ส.ส.

จังหวัดชลบุรี

14. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม คือ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ ส.ส.

จังหวัดเชียงใหม่

15. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม คือ นายเรืองวิทย์ ลิกค์ ส.ส.
จังหวัดกำแพงเพชร

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ ในช่วงที่พรรคสามัคคีธรรมร่วมเป็นรัฐบาล ผลการดำเนินงานของรัฐบาล พล.อ.สุจินดา คราประยูร นั้นพรรคสามัคคีธรรมอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลและการสั่งการของพลเอกสุจินดาตลอด ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อ พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี และนายอานันท์ ปันยารชุน เข้ามาดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง บทบาทของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ยังมีบทบาทโดดเด่นและมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของพรรคสามัคคีธรรมโดยปริยายการประชุมคณะรัฐมนตรี ไม่ว่าจะเป็นสมัย พล.อ.สุจินดา หรือนายอานันท์ มักมีลักษณะที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ที่กำหนด ที่น่าสนใจได้แก่ การดำรงตำแหน่งทางการเมืองของกรรมการและผู้บริหาร รัฐวิสาหกิจแผนการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำและแนวทางพัฒนาทรัพยากรน้ำ กฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 และ รายงานความ ก้าวหน้าและการขอจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2536 โครงการพัฒนาคนจนเมือง ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้สำนักงานงบประมาณจัดสรรเงินจำนวน 750 ล้านบาท ในปีงบประมาณ 2537 ให้การเคหะแห่งชาติ เพื่อดำเนินการตามโครงการ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การช่วย เหลือของรัฐบาลเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการให้กระทรวงมหาดไทยใช้จ่ายเงินเพิ่มเติมเพื่อช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบภัยโดยให้สำนักงานงบประมาณ พิจารณาจัดสรรเงินงบกลางดำเนินการ โดยไม่ให้ซ้ำซ้อนกับโครงการพัฒนาชนบท แห่งชาติ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โครงการจัดระบบรถโรงเรียนการเพิ่มโหลยสำหรับ การล่อลวงเด็กไปทำงานคดียุทธการกรมการจ้ดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษา การให้เอกชน เข้าร่วมเดินรถโดยสารประจำทางปรับอากาศชนิดพิเศษ กับองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ การกำหนดมาตรฐานไอเสียของยานพาหนะใหม่ และโครงการผลิตแพทย์เพิ่มของ ประเทศไทยรายละเอียดอื่นปรากฏตามภาคผนวก

การเมืองไทยกับความขัดแย้งในพรรคสามัคคีธรรม

พรรคสามัคคีธรรมได้รับเลือกตั้งมากที่สุดในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 แต่ภายหลังการเลือกตั้งพรรคการเมืองไทยได้แยกออกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่มีความสัมพันธ์กับสภา รสช. ซึ่งประกอบด้วยพรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทยและพรรคราษฎร ซึ่งมีคะแนนเสียงรวมกัน 195 เสียง และอีกฝ่ายหนึ่งประกอบด้วย พรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปไตย พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ซึ่งมีคะแนนเสียงเพียง 175 คะแนน ทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามที่จะเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ฝ่ายพรรคสามัคคีธรรม เสนอ นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็มีปัญหาเมื่อมีข่าวพัวพันขบวนการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศ และถูกขึ้นบัญชีดำเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนา และไม่ออกวีซ่าให้เข้าสหรัฐฯ ทำให้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ ไม่สามารถเป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 19 ได้ (มติชน, 2535. น.22)

ต่อมา สภา รสช. ซึ่งมี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ เป็นประธานก็ตัดสินใจเสนอชื่อ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบกและรองประธาน รสช. ในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี ถึงแม้ว่า พล.อ.สุจินดา จะเคยปฏิเสธมาตลอดเวลาว่าจะไม่เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้รับการคัดค้านและต่อต้านจากนักการเมือง นักศึกษา และประชาชนทั่วไปจนเกิดเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ ในช่วงระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 และทำให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ต้องลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งในที่สุด นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นจึงได้เสนอชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีเฉพาะกิจอีกครั้งและได้ประกาศยุบสภา ให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งถือเป็นการยุติบทบาทของพรรคสามัคคีธรรมลงชั่วคราว

เมื่อสภา รสช.หมดอำนาจ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคสามัคคีธรรม ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อประสานการดำเนินงานของสภา รสช. ต้องแยกไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ บางส่วนก็ร่วมกันตั้งพรรคการเมืองใหม่ เช่น กลุ่มของ นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ตั้งพรรคเสรีธรรมส่วนในกลุ่มของนายณรงค์ วงศ์วรรณ ก็ยังรวมอยู่กันต่อไปแต่มีการเปลี่ยนชื่อจากพรรคสามัคคีธรรมเป็นพรรคชาติไทย และเปลี่ยนหัวหน้าพรรคจาก นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็น นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ซึ่งความขัดแย้งภายในพรรคสามัคคีธรรมด้านการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นมูลเหตุสำคัญมาจากผลประโยชน์ที่มีการจ่ายเงินสนับสนุนพรรค ทำให้

สมาชิกพรรคสามัคคีธรรมบางคนต้องประสบกับความผิดหวังในตำแหน่งรัฐมนตรี แต่มีได้ หมายความว่า สมาชิกพรรคสามัคคีธรรมทุกคนที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง จะสนับสนุนเงินแก่พรรคสามัคคีธรรมหากสมาชิกพรรคสามัคคีธรรมคนใดสนิทสนมกับทหาร ก็จะได้รับ การสนับสนุน เช่น นายเงิน บุญสุภา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับ ตำแหน่งเพราะมีความสัมพันธ์กับผู้บัญชาการกองทัพอากาศ ในที่นี้ความขัดแย้งภายในพรรค สามัคคีธรรมสามารถแยกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. กลุ่มของ นายณรงค์ วงศ์วรรณ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคเหนือ ซึ่ง ได้รับผลกระทบจากภาพพจน์ นายณรงค์ เรื่อง ค้ายาเสพติด ทำให้พลัดตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

2. กลุ่มของ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก และนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ซึ่ง พล.อ. อาทิตย์ แสดงจุดยืนของการไม่ขึ้นกับใคร และไม่รวมตัวกับใครโดยตลอด แต่กลุ่มนี้มีกลุ่มที่ น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่ง เรียกตัวเองว่า "ยังเติร์ก" มีบทบาทรวมตัวสนับสนุนให้พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก เป็นนายกรัฐมนตรี โดยอยู่กับดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร

3. กลุ่มของ ดร.อนุวรรตน์ วัฒนาพงศ์ศิริ มีเพียงส่วนน้อย และเป็นส่วนน้อยที่ พร้อมสลายตัวเองออกไปได้ทุกเมื่อ

วันที่ 15 มิถุนายน 2535 ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พรรคสามัคคีธรรมมี การประชุมใหญ่ เพื่อปรับเปลี่ยนแปลงผู้บริหารพรรคทั้งนี้จะเป็นการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ ของพรรค โดยกลุ่มของดร.อนุวรรตน์ วัฒนาพงศ์ศิริ และกลุ่มของ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก เสนอให้ นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกพรรคสามัคคีธรรม เป็นเลขาธิการพรรค แทน น.ต.ฐิติ นาคทรพร เพราะทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวเห็นว่า นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ได้แสดงบทบาทประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยยึดถือผลประโยชน์ของ ประเทศเป็นสำคัญ โดยเสนอชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

"การที่ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ เสนอชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี จะถือเป็นการผิดมติพรรคไม่ได้ เนื่องจาก ดร.อาทิตย์ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร มีอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องคำนึงถึง มติพรรค ซึ่งเคยมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาแล้วครั้งหนึ่ง นายเกษม บุญศรี

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร นายเกษม ไม่เคยเข้าร่วมประชุมของพรรค ไม่เคยฟังมติพรรคเลย ท้าตัว เป็นกลาง และอิสระในครั้งนี สมาชิกพรรคสามัคคีธรรม 79 คน ยังเสนอ ให้ดร.อาทิตย์ เป็นเลขาธิการพรรคฯ แทน"

(จากการสัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ คำประกอบ เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2537)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มของ นายณรงค์ วงศ์วรรณ จึงเกิดความไม่พอใจถึงกับ ประท้วงขอลาออก จากกรณีดังกล่าว นายเรืองวิทย์ ลิกค์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.กำแพงเพชร พรรคสามัคคีธรรม ให้สัมภาษณ์ว่า

"ในขณะที่ ได้มอบหมายให้ตัวแทนลาออกจากสมาชิก พรรคสามัคคีธรรม รวมทั้งการลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไปยื่นต่อ นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมแล้วเพราะไม่พอใจ การกระทำของนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ที่เสนอชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตามทาง นายณรงค์ วงศ์วรรณ ได้แจ้งกลับมาซึ่งผมว่า ไม่น่ามีมติให้ลาออกจากพรรค พร้อมกับ เรียกไปพบเพื่อปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นโดยด่วน ในวันที่ 16 มิถุนายน 2536 ซึ่งการประชุมในวันดังกล่าวที่ประชุมพรรคยอมรับว่า เหตุการณ์พฤษภาคม ทำให้ภาพพจน์ของพรรคได้รับผลกระทบบ้าง แต่ไม่นานมากนัก เพราะเพิ่ง เป็นรัฐบาลเพียง 2 เดือน ก็เกิดเรื่องขึ้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะมีการ ปลุกระดมคนมาชุมนุมเดินขบวนจนมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากอย่างไรก็ตาม พรรคได้ขอความเป็นธรรมจากประชาชนแล้วในเรื่องที่ทหารปราบปราม ประชาชนว่า ทางพรรคสามัคคีธรรมไม่ทราบเรื่องเป็นเจ้าหน้าที่ของกองกำลัง รักษาพระนคร ซึ่งมีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้สั่งการ ที่ประชุมยอมรับว่า ประชาชนที่ล้มตาย บาดเจ็บ เป็นฝีมือทหารแน่ หาก พรรครู้ว่า จะเกิดเหตุการณ์ อย่างนี้ ทั้ง 5 พรรค คงไม่เชิญ พล.อ.สุจินดา คราประยูร มาเป็น

นายกรัฐมนตรี แต่มูลเหตุดังกล่าวไม่น่าเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเลขาธิการพรรคสามัญธรรมแต่อย่างใด"

(จากการสัมภาษณ์ นายเรืองวิทย์ ลิกค์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2536)

ผลการประชุมพรรคสามัญธรรม ในวันที่ 15 มิถุนายน 2535 ทำให้นายบุญเท่งทองสวัสดิ์ น.ต.ฐิติ นาคบรรพ ลาออกจากพรรคสามัญธรรม นายประมวล สภาวสุ และนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ กลับเข้าเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย ซึ่งการลาออกของ น.ต.ฐิตินาคบรรพ จากตำแหน่งเลขาธิการพรรค และจากเป็นสมาชิกพรรคแต่ น.ต.ฐิติ กล่าวถึงเหตุที่ลาออกว่า เมื่อตั้งนายกรัฐมนตรีแล้วเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นก็ถึงเวลาแล้วที่จะเลิกยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การลาออกครั้งนั้นไม่ได้เป็นการสร้างแรงกดดันใคร แต่ถ้าอยู่ต่อไปอาจถูกมองว่ามีความใกล้ชิดกับทหาร กระทบกระเือนภาพพจน์ของพรรคสามัญธรรมอย่างไรก็ตาม น.ต.ฐิติ รับว่าแม้จะลาออกแล้ว น.ต.ฐิติ ยังประสานงานระหว่างพรรคสามัญธรรมกับกองทัพได้ (มติชน, 2535. น.22)

ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหากพรรคการเมืองใดมีการตั้งขึ้นมาเพื่อความมุ่งหมายเฉพาะกิจ เช่น พรรคสามัญธรรมซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อประสานงานระหว่างทหารกับกลุ่มทางการเมือง แต่สมาชิกพรรคยังขาดเอกภาพ จะทำให้แนวทางการดำเนินงานมีความสับสน

"พรรคสามัญธรรมตอนนั้นไม่เป็นเอกภาพ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนแรง บางคนฉลาด บางคนโง่ บางคนก็เลสหยาบไปอยู่มา ย่อมรู้ว่าอยู่กันไม่ได้ตอนแรกตั้งพรรคขึ้นมาคิดกันว่าจะ เป็นพรรคเฉพาะกิจ เป็นธุรกิจชั่วคราว เพราะอะไรต่าง ๆ ไม่นั่นเอง เพียงแต่คิดกันว่าถ้าตั้งมาแล้วเดินไปถูกต้องคงจะดี"

(จากการสัมภาษณ์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2536)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการยกเลิกพรรคสามัคคีธรรม นอกจากปัจจัยสำคัญคือ การเลือกตั้งในคราวต่อไปแล้ว เป็นผลมาจากการประชุมพรรคสามัคคีธรรมในวันที่ 15 มิถุนายน 2535 คือการเปลี่ยนแปลงในพรรคสามัคคีธรรมโดยคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเลขาธิการพรรค และรองโฆษกพรรค คือ นายเนวิน ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.บุรีรัมย์ ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนนายอภิชาติ หาลำเจียก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.กาฬสินธุ์ เนื่องจาก นายอภิชาติ ได้แสดงพฤติกรรมที่สร้างความไม่พอใจแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคเหนือเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการปกป้องกลุ่มยังเติร์ก ของ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ผลการประชุมในวันดังกล่าว กลุ่มยังเติร์กได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสำรองทั้งสิ้น ตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค ประกอบด้วย นายประมวล สภาวสุ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.พระนครศรีอยุธยา นายพินิจ จันทรสุรินทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ลำปาง นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เชียงใหม่ นายสอาด ปิยวรร อติตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ลำปาง นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ อติตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.นครราชสีมา นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ฉะเชิงเทรา นายประชุม รัตนเพียร อติตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.นนทบุรี นายเจริญ เชาว์ประยูร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เชียงใหม่ นายชัชวาลย์ ขมภูแดง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ร้อยเอ็ด ซึ่งตำแหน่งที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ ตำแหน่งเลขาธิการพรรค ซึ่งจะมาแทน น.ต.ฐิติ นาครทรรพ ปรากฏว่า นายสมพงษ์ ขอดอนต์ทำหน้าที่นายอนุวรรตน์ ได้รับตำแหน่งเลขาธิการพรรคแทน น.ต.ฐิติ (มติชน, 2535. น.2)

ตำแหน่งบริหารอื่น ๆ ในพรรคสามัคคีธรรมนั้น ปรากฏว่า ที่ปรึกษากรรมการบริหารพรรค ประกอบด้วย พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เลย นายบุญท่ง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ลำปาง นายสวัสดิ์ คำประกอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.นครสวรรค์ นายจางค์ โภธิสาร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ศรีสะเกษ นายเงิน บุญสุภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.สระบุรี นายสยาม รามสูต อติตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เชียงใหม่ ในขณะที่โฆษกพรรคยังคงเป็นคนเดิม คือ นายสุชาติ ตันเจริญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ฉะเชิงเทรา รองโฆษกพรรค 2 คน คือ นายเนวิน ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.บุรีรัมย์ และนายส่งสุข ภัคเกษม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เชียงใหม่ รวมแล้วมีกรรมการบริหารพรรคทั้งสิ้น 43 คน (มติชน, 2535. น.22)

ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ไม่เข้าประชุม พรรคสามัคคีธรรมในวันดังกล่าวเข้าใจว่า ดร.อาทิตย์ เป็นประธานสภาฯ ต้องวางตัวเป็นกลางแต่ยังมีสมาชิกคนสำคัญหลายคนไม่เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ เช่น พล.อ.อาทิตย์กำลังเอก และนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นการแสดงให้เห็นว่า บุคคลเหล่านี้เตรียมย้ายพรรคการเมืองใหม่ หรือตั้งพรรคการเมืองเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่ง พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ประธานที่ปรึกษาพรรคสามัคคีธรรมกล่าวที่รัฐสภา วันที่ 22 มิถุนายน 2535 ว่าตนเองและนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ลาออกจากพรรคสามัคคีธรรมแน่นอน เข้าร่วมกับพรรคชาติไทย (มติชน, 2535. น.22)

"ในช่วงที่ผมและ พล.อ.อาทิตย์ ไม่อยู่พรรคชาติไทย ยังมีพวกที่ยังลังเลใจไม่รู้จะไปอยู่พรรคไหนดี ซึ่งมักพิจารณาว่าพรรคไหนให้เงินมากกว่า แต่คงไม่อยู่พรรคสามัคคีธรรมแน่ เพราะตอนนั้นพรรคไม่เหมือนก่อน ไม่มีเงินที่จะให้เหมือนช่วงที่ยังผูกพันกับทหาร"

(จากการสัมภาษณ์ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2536)

สัมภาษณ์ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่งว่า น.ต.ฐิติ นาคทรพรพ มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งและการสนับสนุนการดำเนินการของพรรคสามัคคีธรรม โดยมีทหารหนุนหลังด้านการเงินเมื่อ น.ต.ฐิติ ลาออก ได้นำผู้การลาออกของสมาชิกพรรคสามัคคีธรรมไปอยู่พรรคการเมืองอื่น หรือไปจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพรรคสามัคคีธรรมที่แยกตัวออกไปประกอบด้วยกลุ่ม นายใหม่ ศิรินวกุล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.กาฬสินธุ์ และกลุ่ม นายชวลิต ไรศถานุเคราะห์ ไปอยู่พรรคชาติไทย โดยมี นายพงษ์ สารสิน นายสุรัตน์ ไรศถานุเคราะห์ และนายสุบิน ปิ่นขยัน เป็นแกนนำส่วนกลุ่มยังเติร์กซึ่งหลายคนในกลุ่มเป็นอดีตผู้นำนักศึกษา สมัย 14 ตุลาคม 2516 และ 16 ตุลาคม 2535 กลุ่มยังเติร์กได้แยกตัวออกไปเป็นพรรคการเมืองใหม่ภายใต้การนำของ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ เพื่อแสดงจุดยืนของกลุ่มให้ประชาชนเห็นว่า "มีความแตกต่าง" ผู้การตั้งพรรคการเมืองใหม่อีกพรรคการเมืองหนึ่ง

นายสมศักดิ์ คุณเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

"ยอมรับว่าได้รับความกดดันค่อนข้างมากจากคำพิพากษาของประชาชนกลุ่มใหญ่ว่าอยู่ในพรรคการเมืองที่ขาดความชอบธรรมทางการเมือง และเป็นพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในการเป็นฆาตกรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้นายกรัฐมนตรี พล.อ.สุจินดา คราประยูร ต้องเช่นฆ่าประชาชน ได้รับการกล่าวหาว่าเป็นพรรคการเมืองของพวกเขาเผด็จการ ผมอยากจะเรียนว่าในความเป็นจริงนั้น พรรคการเมืองของประเทศไทยส่วนใหญ่ก็มีพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยท่ามกลางกิจกรรมเลือกตั้งสลับกันกับการปฏิวัติรัฐประหารมาโดยตลอด เพราะฉะนั้น ความต่อเนื่องทางการเมืองของไทยเป็นไปอย่างกระทอนกระแท่น สถาบันการเมืองอย่างพรรคการเมือง เช่น พรรคสามัคคีธรรมก็ตกอยู่ในวังวนนั้น มีการเกิดขึ้น พัฒนา และสิ้นสลาย นั่นคือความจริงที่ว่าการที่จะเรียกร้องให้พรรคการเมืองไทยมีมาตรฐานระดับสากลนั้น ก็คงจะไม่ได้เพราะข้อจำกัดทั้งระยะเวลาการเติบโต ความต่อเนื่อง และปัจจัยอื่นอีกหลายประการ"

(จากการสัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ คุณเงิน เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2536)

ดังนั้น พรรคสามัคคีธรรมจึงเป็นพรรคการเมืองที่ถูกจัดตั้ง โดยมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของ สภา รสช. บนพื้นฐานการสนิทสนมกับกลุ่มทหารที่มีความมุ่งหมายสร้างพรรคการเมืองเป็นฐานเพื่อสร้างการยอมรับซึ่งกันและกันกับฝ่ายการเมือง ทั้งนี้การดำเนินงานของพรรคสามัคคีธรรมจะมีความต่อเนื่องหากไม่เกิดความผิดพลาด เมื่อพรรคสามัคคีธรรมเป็นหนึ่งในห้าพรรคร่วมรัฐบาล ที่เห็นชอบให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้เพื่อต้องการแนวทางการเมืองของทหารให้สามารถดำเนินงานกับกลุ่มพลังทางการเมืองกลุ่มเก่า อย่างไรก็ตามก็ตีเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2535 ก่อนเข้าประชุมสภาผู้แทนราษฎร พรรคสามัคคีธรรมได้พยายามสร้างแรงกดดันให้มีการยุบสภา แต่พรรค

การเมืองอื่น ๆ ทั้งพรรคฝ่ายค้านและพรรคฝ่ายรัฐบาลก็ไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า การยุบสภาต้องใช้เวลาอันกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ แต่ขณะนั้นความเสียหายต่อประเทศมีมาก ถ้ารัฐบาลไม่สามารถอยู่ได้ก็ควรลาออก เพื่อต้องให้ทางเลือกแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดีกว่าการขอประชุมสามัญสภา ซึ่งเป็นการขยายเวลาพรรคร่วมรัฐบาลมากกว่า เพราะหากทำประชามติสภา ซึ่งเป็นการขยายเวลาพรรคร่วมรัฐบาลมากกว่า เพราะหากทำประชามติทั่วประเทศอย่างน้อยต้องใช้เวลา 6 เดือน

การปรับปรุงพรรคสมาชิกพรรคเพื่อไทย

ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง พรรคสมาชิกพรรคเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรค ชื่อพรรค และภาพเครื่องหมายพรรค ซึ่งพรรคสมาชิกพรรคได้แจ้งนายทะเบียนพรรคการเมืองว่า

1. นายณรงค์ วงศ์วรรณ ได้ขอลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรค
2. นายสุบิน ปิ่นขยัน นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ นายประสพ บุษราคัม และนายวิรวรรณ สิทธิธรรม ได้ขอลาออกจากตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคและสมาชิกพรรค
3. นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์ นาวาอากาศตรี ฐิติ นาคทรพรพ นายใหม่ ศิรินวกุล นายรักเกียรติ สุขชนะ นายชาญชัย ชัยรุ่งเรือง นายวิมล ธิเวกานนท์ นายชวลิต รอสถานุเคราะห์ นายอภิชาติ หาลำเจียก นายเสกสรร แสนภูมิ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ร้อยตรี ประพาส ลิมปะพันธ์ นายประเทือง คาบระกอบ นายสมศักดิ์ คุณเงิน นายไพโรจน์ ไรท์สุนทร นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ นายสนทยา คุณปลื้ม และนายปรีชา เลหาพงษ์ชนิ ได้ขอลาออกจากตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกพรรค

ทำให้การเป็นกรรมการบริหารพรรคสิ้นสุดลง ตามข้อบังคับพรรคสมาชิกพรรค ข้อ 23 (4) และพรรคได้จัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2535 ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2535 ซึ่งที่ประชุมมีมติ ดังนี้

1. เลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคเพิ่มเติม จำนวน 30 คน ดังมีรายชื่อและตำแหน่ง ดังนี้
 - 1.1.. นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ เป็นหัวหน้าพรรค

1.2 นายสอาด ปิยวรรณ นายพินิจ จันทรสุรินทร์ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ นายประชุม รัตนเพียร นายเจริญ เขาวนัประยูร และนายชัชวาลย์ ชมภูแดง เป็นรองหัวหน้าพรรค

1.3 นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ เป็นเลขาธิการพรรค

1.4 นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ และนายสันติ ชัยวีระเดช เป็นรองเลขาธิการพรรค

1.5 นายเรืองวิทย์ ลิกค์ นายมงคล จงสุทธนามณี นายสมบัติ ศรีสุรินทร์ นายสุชาติ ตันเจริญ นายสงสุข ภัคเกษม นายเนวิน ชิดชอบ นายณรงค์ วงศ์วรรณ นายสวัสดิ์ คำประกอบ นายจันทงค์ โพธิสาโร นายเงิน บุญสุภา นายสยาม รามสูต นายทรงยศ รามสูต นายวัลลภ สุปรียศิลป์ นายประทวน เขียวฤทธิ์ นายกำซุง ประภากร-แก้วรัตน์ นายสุจิน ภูยกุชานนท์ นายวิสาร เตชะธีราวัฒน์ นางอุบล บุญอุชโลธร นายวีระกร คำประกอบ และนายธานี ยี่สาร เป็นกรรมการบริหารพรรค

2. เปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคใหม่โดยยกเลิกข้อบังคับพรรคสามัคคีธรรม ข้อ 3 และ ข้อ 4 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงชื่อพรรคและภาพเครื่องหมายพรรค ดังนี้

2.1 เปลี่ยนแปลงชื่อพรรค จาก "พรรคสามัคคีธรรม" เป็น "พรรคเพื่อไทย"

2.2 ภาพเครื่องหมายพรรค เปลี่ยนจากดอกบัวเป็นนกพิราบ

ทั้งนี้ นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงแล้ว จึงประกาศ ณ วันที่ 22 กรกฎาคม 2535 โดย นายอนันต์ อนันตกุล ปลัดกระทรวงมหาดไทย และนายทะเบียนพรรคการเมือง

การดำเนินงานของพรรคสามัคคีธรรมภายหลังการถอนตัวของ น.ต.ฐิติ นาค-ทรพรพ ทำให้พรรคขาดสภาพคล่องด้านการบริหาร ด้านการเงิน ถึงแม้จะมี นายณรงค์ วงศ์วรรณ สนับสนุน ทำให้พรรคสามัคคีธรรมเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคเพื่อไทย และให้นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคแทน นายณรงค์ วงศ์วรรณ ซึ่งไปเป็นประธานที่ปรึกษาพรรคให้ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ ขึ้นดำรงตำแหน่ง เลขาธิการพรรค โดยที่มีอดีตรัฐสภาผู้แทนราษฎรเหลืออยู่ในขณะนั้นเพียง 38 คน จากทั้งหมด 79 คน นั้นปรากฏว่าเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2535 นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ ได้เข้าหารือกับ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ พร้อมทั้งได้ตัดสินใจที่จะนำลูกทีมเข้า

สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ คือ นายเจริญ เชาว์ประยูร จ.ส.ต.อุดม วรวัลย์ นายปรีชา ผ่องเจริญกุล นายสุรพล เกียรติไชยากร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เชียงใหม่ นายวิสาร เตชะธีราวัฒน์ นายสมศาสตร์ รัตนสุด นายทวี พุทธจันทร์ เข้าร่วมกับพรรคประชาธิปัตย์ แต่ พล.ต.สนั่น ได้ขอร้อง นายสมพงษ์ ด้วยว่า ขอให้เป็นคนที่ใช้ได้ เนื่องจากไม่ต้องการให้ภาพพจน์ของพรรคเสียหาย (มติชน, 2535. น.18)

"ตอนนั้น คุณสมพงษ์ เขาอึดอัดใจตลอดที่ถูกบีบให้เป็นเลขาธิการพรรค เพราะไม่สามารถที่จะ เป็นอิสระในการที่หาพรรคใหม่อยู่ และที่ผ่านมา มีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกมาก การที่จะให้เขาทุ่มเงินมาก ๆ เพื่อเป็นฝ่ายค้านนั้น ใครเขาจะทำกัน"

(จากการสัมภาษณ์ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2536)

การถอนตัวของ นายสมพงษ์ แน่ใจแล้วว่าพรรคเกิดใหม่ ไม่สามารถดำเนินการ ให้ประชาชนยอมรับ และโอกาสเป็นรัฐบาลนั้นไม่มี

พรรคชาติพัฒนาก็เป็นอีกพรรคหนึ่งที่ได้ติดต่อให้ นายสมพงษ์ ไปร่วมด้วย โดยผ่านทาง นายสมชาย คุณปลื้ม หรือก้านเปื้อะ แต่ นายสมพงษ์ เห็นว่า พรรคชาติพัฒนาเป็นพรรคเฉพาะกิจที่ไม่แตกต่างกับพรรคสามัคคีธรรม และไม่ต้องการที่จะหาพรรคใหม่อีก เมื่อวิกฤตการณ์ทางการเมือง ประกอบกับการไม่ลงรอยกับแกนนำของพรรคชาติพัฒนาบางคน จึงทำให้ นายสมพงษ์ ไม่เข้าร่วมกับพรรคชาติพัฒนา

นายอนุวรรตน์ และนายสันติ ชัยวิรัตน์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ ก็จะเข้าร่วมกับพรรคชาติพัฒนา แต่ก็ได้รับการทักท้วงจากแกนนำของพรรคชาติพัฒนาหลายคน ไม่ว่าจะเป็น นายกร ทัพพะรังสี รองหัวหน้าพรรค พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก รองหัวหน้าพรรค และนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองเลขาธิการพรรค ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ ต้องอยู่พรรคเกิดใหม่เช่นเดิม แต่อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกลุ่มนี้ เช่น นายบดินทร์ เลียงผ่องพันธุ์ และ พล.ต.อ.สุทธิ คะสุวรรณ สองอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.บุรีรัมย์

ได้เข้าสมัครเป็นสมาชิกพรรคชาติพัฒนา (มติชน, 2535. น.22)

เป็นไปได้ว่า เหตุผลในการลาออกจากพรรคเกิดไทยของ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ จะมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. นายสมพงษ์ ไม่สามารถอยู่กับสภาพการเป็นฝ่ายค้านได้ เพราะพี่ชาย คือ นายสวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ อาจจะได้รับผลกระทบกระเทือนด้วย หาก นายสมพงษ์ ตกไปเป็นฝ่ายค้าน หรือหากเป็นฝ่ายค้านก็เป็นฝ่ายค้านที่มีอิทธิพล

2. การลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องจ่ายเงินจำนวนมาก นายสมพงษ์ จะไม่เสียเงินเป็นฝ่ายค้านในจำนวนมากมาย

ผู้สนับสนุนเงินทุนพรรคเกิดไทยนั้นแตกต่างจากพรรคสามัคคีธรรมในอดีต นายอนุวรรตน์ ต้องให้เงินช่วยเหลือในฐานะหัวหน้าพรรค แต่ช่วยเหลือได้ไม่นาน เพราะนายณรงค์ เองก็ผันภาระไปเป็นเพียงประธานที่ปรึกษาในขณะนั้นมีแนวโน้มว่า การเลือกตั้งครั้งต่อไป นายณรงค์ อาจไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งในขณะที่พรรคชาติพัฒนาพรรคชาติไทยและอีกหลายพรรค พยายามที่จะให้ได้อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าร่วมพรรคทำให้ภาพพจน์ของพรรคเกิดไทยยังตกต่ำ เพราะอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสามัคคีธรรม หรือเกิดไทยได้ถอนตัว เพื่อไปเข้าร่วมกับพรรคอื่น ๆ เป็นจำนวนมากขึ้นเป็นสภาพที่ควรแก่การทบทวนศึกษา เพื่อนำมาชี้แจงและเป็นบทเรียนให้เกิดความสำนึกตระหนักในสิ่งที่เรียกว่า "พรรคเฉพาะกิจในทางการเมือง"

สรุปได้ว่า พรรคสามัคคีธรรมจัดตั้งขึ้นมาจากความพยายามของนายทหารอากาศ 2 คน คือ พล.อ.อ.สมบุญ ระหงษ์ กับ น.ต.ฐิติ นาคทรพรพ ประสานเข้ากับนักการเมืองในพรรคเอกภาพ 3 คน คือนายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ นายพิณิจ จันทรสุนทร และนายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ อันมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับ นายณรงค์ วงศ์วรรณ และนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เริ่มต้นกิจกรรมทางการเมืองโดยการรวมตัวกันของนักการเมืองที่มีความมั่นคงทางการเงินแต่แท้จริงแล้ว บุคคลทั้งหลายได้อาศัยสภา รสช. บีบบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้นัก การเมืองที่ถูกยึดทรัพย์เข้ามารวมตัวกันโดยหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากสภา รสช. จึงได้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ จากพรรคเอกภาพมาเป็นหัวหน้าพรรค ได้

นายประมวล สภาวสุ พรรคชาติไทยมาเป็นรองหัวหน้าพรรค ได้ นายภิญญา ช่วยปลอด นายสุบิน ปิ่นขยัน และนายสันติ ชัยวิรัตน์นะ จากพรรคกิจสังคม มาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

แม้พรรคสามัคคีธรรมจะได้รับการสนับสนุนจากทหารกองทัพอากาศแต่มีเป้าหมาย เพื่อเป็นฐานทางการเมืองสนับสนุนให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นพรรคการเมืองของสภา รสช. เพื่อภารกิจในการสืบทอดอำนาจของสภา รสช. ในที่สุดพรรคสามัคคีธรรมก็ต้องแตกสลายลง โดยไม่เพียงแต่ต้องเปลี่ยนพรรค จาก "สามัคคีธรรม" เป็น "เกิดไท" เท่านั้น ตำแหน่งหัวหน้าพรรคและเลขาธิการพรรค ก็ต้อง เปลี่ยน และทำให้พรรคชาติพัฒนาซึ่งมีความสามารถในการดึงบุคคลจากพรรคการเมืองอื่น โดยการนำของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ตั้งสมาชิกพรรคสามัคคีธรรมและพรรคเกิดไท เข้าร่วม สะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนว่าพรรคสามัคคีธรรมจัดตั้งขึ้นในลักษณะ เฉพาะกิจ มีเป้าหมายเฉพาะหน้าที่ในทางการเมืองที่แน่ชัด เมื่อภาระหน้าที่เหล่านั้นผ่านพ้นไปแล้ว พรรคก็ ย่อมจะหมดบทบาทสิ้นความหมาย

แม้ว่าพรรคสามัคคีธรรมหรือพรรคเกิดไทไม่ดำรงอยู่ในความเป็นจริง เพราะในที่สุด สิ่งที่เหลืออยู่จากพรรคสามัคคีธรรม และพรรคเกิดไทได้สลายกลายเป็นส่วนหนึ่งของ พรรคชาติไทย โดยเป็นพรรคชาติไทยแต่สายเกิดไท เพราะความพยายามที่จะรวมพรรค ชาติไทยกับพรรคเกิดไทเข้าด้วยกันนั้น ยังมีปัญหาอยู่บางประการ โดยเฉพาะปัญหาของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้การนำของ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร จ. เชียงใหม่ เลขาธิการพรรคเกิดไท ไม่เห็นด้วยกับการรวมพรรค อีกทั้ง พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย กล่าวถึงปัญหาการจัดสรรตำแหน่งกรรมการ บริหารพรรคชาติไทย หลังจากที่พรรคเกิดไทเข้าร่วมว่า

"ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากใกล้วันเลือกตั้งแล้ว จึงจำเป็นต้องใช้กรรมการบริหารชุดเดิมของพรรคชาติไทยไปก่อน ซึ่งเรื่องนี้ ได้มีการประสานกับทางพรรคเกิดไทแล้ว ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด และยังคงอ้างถึงกรณีของกลุ่มอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภายใต้การนำ ของ นายสมพงษ์ ไม่ยอมเข้าร่วมกับพรรคชาติไทยว่า ได้เข้าแจ้ง ความต่อสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อแล้ว เพื่อให้ดำเนินคดีกับ

หนังสือพิมพ์ "แนวหน้า" ในข้อหาที่ทำให้เกิดความแตกแยก
 และมีการเสนอข่าวเท็จ กรณีที่ระบุว่าผู้บริหารพรรคชาติไทย
 บางคนไม่เห็นความสำคัญของ นายสมพงษ์ จนทำให้ นายสมพงษ์
 จะเข้ามาอยู่พรรคชาติไทย จะแยกตัวออกไปและได้ปรับความเข้าใจ
 กับ นายสมพงษ์ เรียบร้อยแล้ว ไม่มีปัญหาอะไร ส่วนการย้ายไปอยู่
 พรรคไหน ถือเป็นเรื่องธรรมดา ใครไม่พอใจก็ไป ใครพอใจก็มา
 เป็นเรื่องธรรมดา แต่พรรคชาติไทยแคร้ทุกคน"

(จากการสัมภาษณ์ พล.ต.อ.ประमाण อติเรกสาร เมื่อวันที่
 23 ธันวาคม 2536)

นายอนุวรรตน์ เคยมีปัญหากับพรรคชาติไทยมาก่อน ออกมาอยู่พรรคสามัคคีธรรม
 ในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา เช่นเดียวกับ นายสุชาติ ตันเจริญ ดังนั้น การจัดสรรตำแหน่ง
 หลังการยุบพรรคร่วมกับพรรคชาติไทย จึงมีผลกระทบไปถึงสมาชิกระดับแกนนำของพรรค
 เกิดโทษอีกหลายคน ที่ไม่พอใจตำแหน่งที่ได้รับในพรรคชาติไทย

นายสัมพันธ์ เลิศนุวัตร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกล่าวว่า

"การที่บอกว่า พรรคเกิดใหม่ไปรวมกับพรรคชาติไทยและเป็น
 ญวนมารนั้น เป็นเรื่องที่พรรคฝ่ายตรงข้ามโจมตี เพราะเห็นว่า อดีต
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่นั้นมีแต่เนื้อแท้ สอบได้ทั้งหมด
 หากเห็นว่าพรรคเป็นมาร ทว่าไม่มาตั้งสมาชิกไป ขณะนั้นอดีตสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรของพรรคเกิดใหม่ติดต่อขอกลับเข้าพรรค ประมาณ
 10 คน ส่วนใหญ่มาจากพรรคชาติพัฒนา ทั้งนี้เมื่อตอนลาออกจากพรรค
 เกิดใหม่นั้น เป็นการเขียนใบลาออกก่อนเข้าพรรคใหม่ เจ้าหน้าที่พรรค
 เป็นผู้ส่งออกมาให้ผู้ควบคุม ทั้งนี้ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้

ยื่นด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม กรณีอย่างนี้ไม่ต่อว่าอะไรกัน และ
ยังยินดีรับเข้าพรรค"

(จากการสัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ เลิศนุวัตร เมื่อวันที่ 20 มกราคม
2537)

เมื่อปรากฏว่า พรรคเกิดใหม่ที่เพิ่ม เปลี่ยนจากพรรคสามัคคีธรรมได้ยอมยุบพรรค
โดยไปรวมกับพรรคชาติไทย แม้ว่าพรรคการเมืองทั้งสองจะเคยร่วมกันเป็นรัฐบาลผสมสนับ
สนุนคนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งมาเป็นนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลที่ผ่านมาจากเกิดเหตุการณ์
วุ่นวายและทำให้ต้องเลือกตั้งกันใหม่ก็ตาม การยุบพรรคเกิดใหม่ไปรวมกับพรรคชาติไทยครั้ง
นี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ศึกษามองว่าเป็นสังขกรรมทางการเมืองในเรื่องความไม่แน่นอน
การเมืองไม่มีมิตรที่ถาวร และศัตรูที่ถาวรมีแต่ผลประโยชน์เท่านั้นเป็นสิ่งที่ถาวร พรรคเกิด-
ใหม่จึงยุบพรรคการเมือง เพื่อเข้าร่วมกับพรรคชาติไทย อดีตของพรรคเกิดใหม่ คือ พรรค
สามัคคีธรรม ซึ่งเป็นพรรคการเมืองเฉพาะกิจของทหารอากาศแห่ง สภา รสช. ได้รับการ
จัดตั้งขึ้นมา เพื่อหวังเป็นฐานสนับสนุนทางการเมืองให้แก่ทหารเมื่อทหารหมดอำนาจลง นั่น
คือการสิ้นสุดการสนับสนุนอำนาจและการเงิน พรรคสามัคคีธรรมในร่างใหม่ของพรรคเกิดใหม่
ก็ต้องยุบพรรคลง อย่างไรก็ตาม การรวมกันของพรรคเกิดใหม่กับพรรคชาติไทย ย่อมมีส่วนดี
เพราะนอกจากจะทำให้พรรคการเมืองลดน้อยลงแล้วย่อมทำให้ประชาชนแย่งแย่งอุดมการณ์
ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละพรรคได้ชัดเจนขึ้น และจะเป็นเครื่องพิสูจน์การเมืองไทย
ว่า ประชาชนจะเลือกอะไรระหว่างเลือกพรรคการเมืองกับเลือกตัวบุคคล อย่างไรก็ตาม
การยุบพรรคเกิดใหม่ เป็นบทเรียนที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะเป็นนักการเมืองอย่างมีอุดมการณ์
และอย่างถาวรยาวนาน เหตุการณ์ที่ผ่านมาจากพรรคเกิดใหม่ ผู้ศึกษาคิดว่าเป็นความต่าง-
พริ้ว ที่นักการเมืองที่ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองเฉพาะกิจเพื่อสนับสนุนอำนาจแฝงเร้นที่
นิยมประชาธิปไตยจอมปลอม เพียงเพื่อแลกกับผลประโยชน์ แต่เมื่อหมดประโยชน์พรรคการเมือง
เฉพาะกิจย่อมล่มสลาย ความต่างพริ้วย่อมตกกับนักการเมืองโดยปริยาย

นายสวัสดิ์ คาประกอบ อดีตที่ปรึกษาพรรคเกิดใหม่ กล่าว

"การรวมพรรคของพรรคชาติไทยกับพรรคเทิดไท่ ปรากฏว่า มีสมาชิกกลุ่มหนึ่งในพรรคเทิดไท่ได้หักท้วงเกี่ยวกับการดำเนินการครั้งนี้ เนื่องจากมีความเห็นแตกต่างไปว่าพรรคเทิดไท่ควรดำรงอยู่ต่อไป เพราะไม่ใช่ว่าพรรคมารและไม่ได้เสียหายอะไร โดยเสนอแนวความคิดว่าควรให้แต่ละพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งก่อนแล้วถึงมาเป็นแนวร่วมทางการเมืองกันในการจัดตั้งรัฐบาล และแม้พรรคชาติไทยไม่รวมกับพรรคเทิดไท่ ก็พร้อมที่จะส่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงสมัครได้ ได้ครบตามกฎหมายกำหนดทั้งยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะสามารถตกลงกันได้ แต่หากรวมกันจริงพรรคเทิดไท่ก็ส่งสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 60 คน ซึ่งเป็นตัวจริงทั้งหมด"

(จากการสัมภาษณ์ นายสวัสดิ์ คาประกอบ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2536)

การรวมตัวกันของพรรคชาติไทยกับพรรคเทิดไท่ ได้ตกลงร่วมกันระหว่าง พล.ต.อ.ประมาธ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย กับ นายณรงค์ วงศ์วรรณ ประธานที่ปรึกษาพรรคเทิดไท่ และนายณรงค์ ได้เน้นย้ำต่อแกนนำของพรรคเทิดไท่ว่าให้ดำเนินการต่อไปให้เรียบร้อย ซึ่งเดิมนั้นเป็นการรวมตัวกันระหว่าง 3 พรรคการเมืองใหญ่ มีพรรคกิจสังคมร่วมด้วย แต่ต่อมา นายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ปฏิเสธเข้าร่วมโดยอ้างว่าสมาชิกพรรคไม่เห็นด้วย ส่วนสาเหตุสำคัญของการรวมตัวกันครั้งนี้คือจะให้แกนนำของแต่ละพรรครับผิดชอบผู้สมัครของตัวเองโดยไม่มีเงินกองกลาง (มติชน, 2535. น.22)

การเข้าร่วมพรรคชาติไทยนั้น ส่งผลให้จำนวนอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคสามัคคีธรรมลดลงอย่างมาก แม้นายอนุวรรตน์ จะประกาศว่า มีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 70 คน แต่ข้อเท็จจริงเหลือเพียง 38 คน และในจำนวน 38 คนนี้ ก็เป็นการอยู่เพื่อรอหาที่ "ลงใหม่" เท่านั้น แม้กระทั่งตัว นายอนุวรรตน์ เองก็ตาม และในจำนวนอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 38 คนนั้น พรรคเทิดไท่ก็ไม่ต่างจากพรรคสามัคคีธรรมเท่าที่มีการแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเหลือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 11 คน แต่โดยแท้จริงแล้ว เหลือเพียง 6 คนเท่านั้น คือ เนื่อง

จากนายบณวัตร เลี้ยงฟองพันธุ์ และ พ.ต.อ.สุทธิ คะสุวรรณ ได้ยื่นใบสมัครกับพรรค
ชาติพัฒนา

เช่นเดียวกับ นายวุฒิชัย สงวนวงศ์ชัย จากชัยภูมิ ที่ไปเป็นรองโฆษกให้กับ
พรรคชาติพัฒนา แล้วเช่นกัน ซึ่งไม่แตกต่างกับ นายทรงยศ รามสูต และนายประสิทธิ์
จันทาทอง จากหนองคาย ดังนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคเหนือ เป็นกลุ่มที่เหลืออยู่
พรรคที่ใหญ่ที่สุด เพราะมีอยู่ถึง 25 คน แต่กลุ่มนี้มีความพยายามที่จะหาทางออกไม่
แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ เพียงแต่ นายพินิจ จันทรสุรินทร์ นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ นายมงคล
จงสุทธานามณี และนายณรงค์ วงศ์วรรณ อดีตหัวหน้าพรรคไม่สามารถไปไหนได้ แกนนําของ
ภาคเหนือที่พอไปได้จึงมีอยู่เพียงคนเดียว คือ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ โดยการย้ายไปอยู่
พรรคประชาธิปไตย ภายใต้การชักชวนของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ (มติชน, 2535.น.22)

การที่พรรคการเมืองใหญ่ อย่างพรรคชาติไทย ยอมร่วมกับพรรคเฉพาะกิจ คือ
พรรคสามัคคีธรรม ที่มีทหารเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังจัดตั้งรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่พรรคชาติไทย
และพรรคกิจสังคม เป็นพรรครัฐบาลที่ถูกปฏิวัติโดยคณะทหาร และบุคคลในพรรค
ทั้งสองที่เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดที่ถูกรัฐประหาร ยังถูกกล่าวหาว่าร้ายผิดปกติและถูกยึด
ทรัพย์โดยคำสั่งของคณะทหารที่ทำการปฏิวัติโดยอำนาจนั้นด้วย สะท้อนให้เห็นว่า แผนการตั้ง
พรรคสามัคคีธรรม การส่งบุคคลที่เป็นทหารไปรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติไทย การติดต่อ
ให้พรรคการเมืองต่าง ๆ มารวมกันหลังเลือกตั้งสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลที่มีบุคคลภายนอก
และเป็นทหารมา เป็นรัฐมนตรีนั้น เป็นการดำเนินงานประสบความสำเร็จ และมีทำที่ว่า
พรรคสามัคคีธรรมที่มีทหารหนุนหลังจะสามารถครองอำนาจบริหารบ้านเมืองไปได้ โดย
อาศัยวิธีการประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ

การล่มสลายของพรรคการเมืองเฉพาะกิจอย่างพรรคสามัคคีธรรมสะท้อนให้เห็น
ว่าทหารอาจจะเลิกยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การถอนการสนับสนุนพรรคสามัคคีธรรมจนกระทั่ง
ไม่สามารถจะดำรงความเป็นพรรคการเมืองอยู่ต่อไปได้อีก แม้จะเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคชาติไทย
แล้วก็ไม่สามารถอยู่ต่อไปได้ สมาชิกที่คงเหลือในพรรคนี้จึงไปรวมกับพรรคชาติไทยที่เคย
ร่วมจัดตั้งรัฐบาลในรัฐบาลก่อน ทหารให้เชื่อว่า ทหารจะเลิกยุ่งการเมืองโดยเด็ดขาดแต่ก็ขึ้น
อยู่กับท่าทีของทหารเอง ตราบใดที่ยังมีด้อยค่าทั้งท่ายไว้ ถ้าการเมืองล้มเหลวพรรคการเมือง
บริหารบ้านเมืองไม่ดี ทางที่ดีที่สุดก็คือ ประชาชนต้องไม่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ที่เคยข้องเกี่ยวกับการสนับสนุนทหารให้กลับเข้ามาในสภาอีก